

вдосконаленню елементів ланцюга, забезпечить якість роботи наукової бібліотеки, враховуючи її специфіку, особливості та виконання відповідних вимог.

Список літератури

1. Бойчак М. П. Как сделать лечебное учреждение успешным. Вопросы медицинского маркетинга: учебное пособие / М. П. Бойчак.- К.: Кафедра, 2013. – 752 с.
2. Вороненко Ю.В. Бізнес-планування в охороні здоров'я : навч.-метод.посіб. /Ю. В. Вороненко, В. М. Пашенко; за заг./ ред. акад. НАМН України Ю. В. Вороненка.- К.: Генеза, 2016. - 336 с.: іл.
3. «Медичні бібліотеки України в глобалізованому світі науки, освіти та культури»: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (16-17 травня 2019 року, м.Львів) / Національна наукова медична бібліотека України, Наукова бібліотека Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, Секція працівників медичних бібліотек Української бібліотечної асоціації. К.; Львів: ЛНМУ ім. Данила Галицького, 2019.-152 с.
4. Сучасні напрями менеджменту в охороні здоров'я:навчально-методичний посібник / Вороненко Ю. В., Проданчук М. Г., Гойда Н. Г., Латишев Є. Є., Михальчук В. М.; за заг. ред. акад. НАМН України Ю. В. Вороненка. - К.: Видавничо-інформаційний центр «Медицина України», 2015. – 335 с.

УДК 021.61:004.77:[378.6:615.1]

Науменко Ольга Миколаївна

Рибак Юлія Анатоліївна

Національний фармацевтичний університет

Репозитарії ЗВО як складова Національного е-ресурсу академічних текстів

У статті розглядаються питання функціонування інституційних репозитаріїв ЗВО України та створення Національного репозитарію академічних текстів. Підкреслюється важливість ролі університетських бібліотек в процесі електронної наукової комунікації.

Ключові слова: повнотекстові ресурси, електронні ресурси бібліотек, інституційний репозитарій, НРАТ, відкритий доступ, DSpace.

З появою нових інформаційних мережевих технологій і, як наслідок, доступності механізмів швидкого обміну інформацією та публікаціями в електронних виданнях, звичайна схема інформаційної взаємодії в академічній спільноті почала змінюватися. Нові технології додають швидкості традиційним методам наукової комунікації. Обмін даними, як вербальними, так і великими масивами експериментальних даних значно прискорився. Підвищення доступності первинного дослідницького матеріалу в мережі зменшує залежність від наявності традиційно опублікованих матеріалів [1].

Науковці та освітяни ЗВО презентують свої наукові роботи на університетських сайтах та інституційних репозитаріях і це, безумовно, примножує інтелектуальний актив установи [2].

Використання інструментарію сучасних ІКТ, зокрема платформи DSpace для представлення наукових доробків в електронному просторі досліджують Кудим К. А., Проскудіна К. Ю., Резніченко В. А. [3], Єфімов А. А. [1].

Важливим кроком для наукової спільноти України є створення Національного репозитарію академічних текстів (НРАТ), щоб забезпечити максимальний доступ до наукової інформації України та сприяти розвитку освітньої, наукової та інноваційної діяльності, а також академічній доброчесності. Згідно ПКМУ «Положення про Національний репозитарій академічних текстів» (від 19.07.2017 № 541) передбачається, що це буде розподілена електронна база даних, яка складатиметься з центральної та локальних частин – репозитаріїв ЗВО та інших інституціональних учасників. До Національного репозитарію включатимуть всі академічні тексти незалежно від дати їх створення та оприлюднення,

дисертації та автореферати, статті у наукових виданнях, монографії, наукові видання, депоновані наукові роботи, кваліфікаційні випускні роботи здобувачів вищої освіти тощо.

Роботи зі створення НРАТ, як це передбачено наказом МОН № 1140 від 19.10.2018 р., виконуватимуться у декілька етапів/черг: **I черга** - створення моделі програмно-апаратного комплексу центрального репозитарію; **II черга** - організаційно-методичні роботи та заходи зі створення програмно-технічних умов для підключення локальних репозитаріїв інституціональних учасників та користувачів; **III черга** - створення програмних умов для побудови комплексної аналітичної підсистеми Національного репозитарію та удосконалення інструментів роботи з локальними репозитаріями й користувачами. Виконання кожної черги передбачає здійснення повного комплексу робіт зі створення, тестової, дослідної та промислової експлуатації системи. Планується створення електронних кабінетів для користувачів й інституціональних учасників, укладання договорів із закладами вищої освіти, науковими установами, видавництвами тощо. Буде сформовано модуль взаємодії центрального та локальних репозитаріїв, який забезпечить передавання академічних текстів до НРАТ [5].

В Україні функціонує 101 репозитарій ЗВО (33% від загальної кількості ЗВО), які є потенційними складовими Національного е-ресурсу академічних текстів [6].

У процесі дослідження ми проаналізували статистичні дані показників роботи університетських бібліотек, що входять до Харківського зонального методичного об'єднання бібліотек закладів вищої освіти III-IV рівнів акредитації за 2018 рік, в результаті чого встановлено, що станом на 1.01.2019 р. функціонує та активно наповнюються 27 інституційних репозитаріїв, що становить 77% від загальної кількості, готових приєднатися до НРАТ.

В результаті аналізу показника кількості електронних документів, розміщених в репозитаріях, встановлено 10 університетських бібліотек - лідерів Харківського методичного об'єднання (табл. 1).

Табл. 1. Топ-10 по кількості представлених документів в репозитаріях

№	Назва бібліотеки ЗВО	Кількість представлених документів в репозитаріях
1.	Бібліотека Сумського державного університету. (м. Суми)	68998
2.	Наукова бібліотека Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова	40171
3.	Науково-технічна бібліотека Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут"	37176
4.	Наукова бібліотека Харківського національного медичного університету	21403
5.	Бібліотека Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця	19082
6.	Наукова бібліотека Національного фармацевтичного університету	16362
7.	Наукова бібліотека Національного юридичного університету ім.Ярослава Мудрого	14600
8.	Центральна наукова бібліотека Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна	13293
9.	Бібліотека імені М.А. Жовтбрюха Полт. національного педагогічного університету ім.В.Г.Короленка (м. Полтава)	10186
10.	Бібліотека "Української медичної стоматологічної академії"(м. Полтава)	8749

В результаті аналізу показника кількості звернень до електронних документів інституційних репозитаріїв ЗВО досліджуваної групи університетських бібліотек, визначили десятку лідерів, що свідчить про затребуваність ресурсу (Табл. 2).

Табл. 2. Лідери по кількості звернень до репозитаріїв

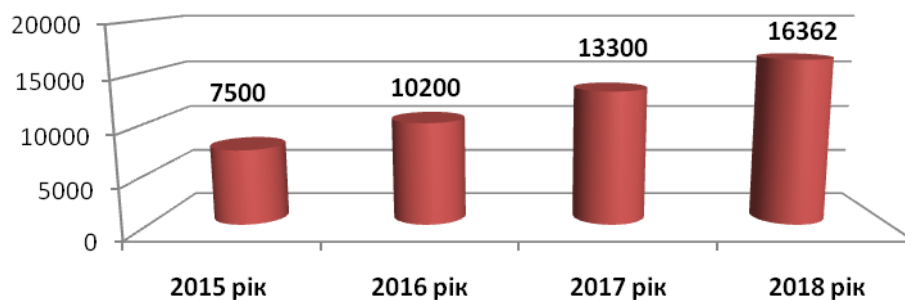
№	Назва бібліотеки ЗВО	Кількість звернень до репозитарію
1.	Наукова бібліотека Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова	519366
2.	Бібліотека Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця	453378
3.	Науково-технічна бібліотека Полтавського національного технічного університету ім.Ю.Кондратюка (м. Полтава)	430375
4.	Наукова бібліотека Національного юридичного університету ім.Ярослава Мудрого	350300
5.	Наукова бібліотека Сумського національного аграрного університету (м. Суми)	293861
6.	Наукова бібліотека Харківського національного автомобільно-дорожнього університету	236414
7.	Наукова бібліотека Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка (м. Суми)	204819
8.	Бібліотека Сумського державного університету (м. Суми)	184910
9.	Наукова бібліотека Національного фармацевтичного університету	172871
10.	Бібліотека Полтавського університету економіки і торгівлі (м. Полтава)	147012

Серед бібліотек Харківського зонального методичного об'єднання існує досвід створення репозитарію кваліфікаційних випускних робіт здобувачів вищої освіти – Electronic repository of students' graduation theses of the National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute». Проект реалізовано на платформі відкритого, вільного додатку DSpace, що підтримує протокол обміну метаданими OAI-PMH та дозволяє інтегрувати eNTUKhPIIRGT у Національний репозитарій академічних текстів. Забезпечено пошук даних за певним набором ознак; передбачена можливість надання авторизованого диференційованого доступу до повнотекстових версій кваліфікаційних випускних робіт [7].

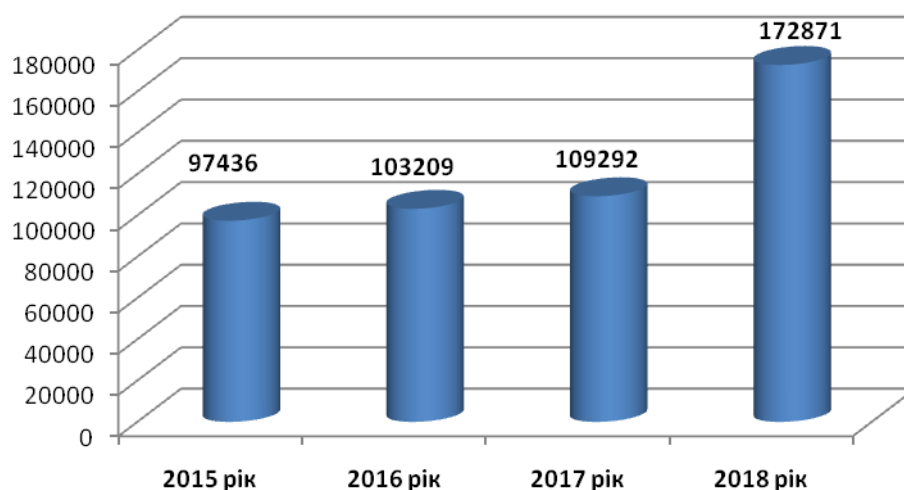
Національний фармацевтичний університет (НФаУ) став активним учасником процесів електронної комунікації. Саме бібліотека стала ініціатором створення у 2011 році Електронного Архіву університету (Electronic Archive of National University of Pharmacy - eaNUPh), що активно пропонує переваги відкритого доступу до наукової інформації. Співробітниками НБ НФаУ здійснюється технічна та програмна підтримка роботи архіву (платформа DSpace 6.2.).

Підсумком роботи Електронного Архіву НФаУ протягом шести років, стало 30 місце в рейтингу Web of World Repositories (TOP Institutional Repositories) у 2017 році, а також 5 місце серед вищих навчальних закладів м. Харків.

На сьогодні репозитарій НФаУ налічує понад 17000 електронних документів, доступних в режимі онлайн, що збільшує його популярність у використанні, про що свідчать статистичні дані за кількістю переглядів. Щоденно поповнюються його колекції: автореферати дисертацій та дисертації, наукові статті, навчальні матеріали, розділи монографій, матеріали конференцій та з'їздів, статистичні матеріали, наукові звіти та інше [4]. Графік (рис. 1, 2) наглядно демонструє динаміку показників результативності роботи електронного архіву НБ НФаУ.

Рис. 1. Кількість електронних документів в ЕА НФаУ

Рис. 2. Кількість переглядів електронних документів в ЕА НФаУ

Система DSpace, що була розроблена Массачусетським технологічним інститутом та Hewlett Packard Laboratories надає інструменти для накопичення, збереження, поширення та управління інформацією для освітян та науковців. З технічного боку система хоч і складна, але водночас надає низку унікальних функцій. Серед них :

- пошук документів здійснюється як за метаданими так і за ключовими словами та темами.

- можливість реєструвати користувачів з різними правами доступу до колекцій та різних типів даних, що є важливим у питанні захисту авторського права на той чи інший матеріал.

- можливість обміну колекціями між різними електронними архівами, що робить комунікації в академічному середовищі оперативними і зручними [1].

Ми встановили, що науковці все більше стають зацікавленими у самоархівуванні своїх наукових праць, оскільки це скорочує час від моменту розміщення публікацій до моменту їх цитування, що впливає на рейтинг як самого науковця в академічному середовищі так і зростанні рейтингу ЗВО.

Сучасна академічна спільнота широко впроваджує у свою діяльність інструментарій представлення наукових робіт в електронному просторі за допомогою формування наукових профілів вчених на платформах Google Scholar, яка індексує не тільки рецензовані міжнародні он-лайн журнали, але й публікації, розміщені в репозитарії.

Узагальнюючи, зробимо висновок, що університетські бібліотеки є активними учасниками процесу електронної комунікації та підтримують ініціативу створення Національного репозитарію академічних текстів України на засадах академічної доброчесності та готові до співпраці.

Список літератури

1. Ефимов А. А. DSpace как платформа для институционального репозитория. *In Innovative Technologies in the Higher Education*, Yekaterinburg, 15.10-17.10.2012. Yekaterinburg, 2012. URL: <http://hdl.handle.net/10760/23587> (дата обращения: 30.04.2019)
2. Буйницька О. П., Грицеляк, Б. І. Институционный репозиторий как средство повышения научного рейтинга преподавателя. *Образовательные технологии и общество*. 2014. № 17 (1). С. 408-416.
3. Кудим К. А., Проскудина Г. Ю., Резниченко В. А. Создание научных электронных библиотек с помощью системы DSpace. *Проблеми програмування*. 2007. № 3. С. 49-60.
4. Котвіцька А. А., Гавриш Н. Б. Институційний репозитарій – нові можливості в інформаційному забезпеченні фармацевтичної науки та освіти. *Соціальна фармація: стан, проблеми та перспективи* : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 17-20 берез. 2014 р. / ред. кол.: А. А. Котвіцька та ін. Х. : Вид-во НФаУ, 2014. С. 473-475.
5. Деякі питання національного репозитарію академічних текстів : Наказ МОН №1140 від 19.10.2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/devaki-pitannya-nacionalnogo-repozitariyu-akademichnih-tekstiv> (дата звернення: 10.05.2019).
6. Чмир О. С. Про створення національного репозитарію академічних текстів. *Розвиток цифрових сервісів української науки та можливості співпраці із цифровими платформами Європейського дослідницького простору*: матеріали кругло столу, м. Київ, 20 лютого 2019 р. URL: https://www.dropbox.com/sh/k6616e3te1rtwqx/AAAxUqdXK2nve9VG3yYJQyKFfa/Чмир%20ОС%20НацРепоз_2019_0220_.pdf?dl=0 (дата звернення: 10.05.2019).
7. Семененко Л. П. Повнотекстові електронні ресурси бібліотеки навчального закладу: міфи та реальність. *Дистанційна освіта: реалії та перспективи* : матеріали 1-ї всеукраїнської наук.-практ. конф., 12 грудня 2018 р. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2018. С. 55-59.

УДК 025.3:006.032

Дзюба Ганна Валеріївна
Національний фармацевтичний університет

RDA «Опис та доступ до ресурсу» («Resource Description and Access»). Стандарт каталогізації XXI століття.

У статті висвітлені загальні тенденції та переваги міжнародного стандарту каталогізації RDA.

Ключові слова: стандарт, каталогізація, RDA «Опис та доступ до ресурсу».

RDA «Опис та доступ до ресурсу» («Resource Description and Access») – це новий стандарт каталогізації, який був створений у формі проекту в кінці 2008 року і пройшов офіційне випробування у бібліотеках США у 2010 році. Після тестування та аналізу набутого досвіду стандарт набув чинності у 2013 році. Він прийшов на зміну англо-американським правилам каталогізації (Anglo-American Cataloging Rules – AACR) [3]. RDA спирається на сильні сторони AACR2, але має нові функції, які роблять його більш корисним в якості коду каталогізації для цифрового середовища, в якому тепер працюють бібліотеки, і концентрує увагу на потребах користувачів для полегшення пошуку, ідентифікації, відбору і отримання необхідних матеріалів. Інформація вноситься так, щоб її можна було використовувати у WEB та пов'язаними з ним системами.